

TRELLE BORG AVISEN #6

FORÅR
2017

TRELLEBORG / TRELLEBORG ALLÉ 4 / 4200 SLAGELSE
5854 9506 / WWW.VIKINGEBORGEN-TRELLEBORG.DK

LÆS MERE OM NY TRELLEBORG PROJEKTET
PÅ WWW.NYTRELLEBORG.DK

NEOLITIKUM

NEOLITIKUM BETYDER BONDE- STENALDER

FOR 5000 ÅR SIDEN
VAR DER MENNESKER
I OMRÅDET OMKRING
TRELLEBORG. DET
VISER SPOR OG FUND
FRA ARKÆOLOGISKE
UNDERSØGELSER.
HVORFOR FINDES DER
STENALDERFUND
PÅ TRELLEBORG, OG
HVAD VISER DE? DET
FINDER DU SVAR PÅ
I DENNE UDGAVE AF
TRELLEBORG-
AVISEN #6

3900 - 1800 f.KR

793

980

1934

Ca. 1945

2016

2020

Bondestenalder

Perioden mellem 3900 og 1800 f.kr kalder man bondestenalder. Man blev langsomt mere bofast og begyndte at begrave de døde i store stenbyggede grave. Omkring 3900 f.kr begyndte man at dyrke korn som byg og spelt og holde husdyr; køer, får og svin.

Hvem opfandt stenalderen?

Christian Jürgensen Thomsens arbejde fik enorm betydning for udviklingen af den arkæologiske videnskab. Han udviklede tredelingen af oldtiden i sten-, bronze- og jernalder. Fra 1816 var han leder af Den Kgl. Commission til Oldsagers Opbevaring, der anses som Nationalmuseets forgænger.

Stenaldermad

Kød og godt pelsværk var stadig efterstræbt. Udover bjørne, jagede man kronhjort, rådyr, vildsvin, ræve og grævlinge i skovene samt mange forskellige fugle. Nær kysten kunne der fiskes efter hornfisk, makrel, sild, torsk, fladfisk og sildehajer. Der blev samlet store mængder af esters, blåmuslinger og snegle. Sæler var attraktive, dels på grund af kødet, men i lige så høj grad også for spækket og skindet. Om sommeren blev der samlet bær, rødder, frugt og frø fra vilde planter i skoven.

Gastronomi i stenalderen

Gamle knoglefund kombineret med ny teknologi har ledt forskerne på sporet af stenalderbefolkningens gastronomiske udfoldelser. Vores viden, om hvad mennesker i stenalderen spiste, er meget begrænset, men bevaret knoglemateriale fortæller en del om oldtidens gastronomi. Ved at undersøge indholdet af kulstof og kvælstof i knogler fra mennesker og dyr kan

vi få et indblik i, hvad der blev spist. Inden man bliver bønder og begynder at dyrke jorden, spiste folk fra det nuværende danske område næsten udelukkende mad fra havet, såsom seler, fisk og skaldyr.

Helle Juul Jensen, lektor i arkæologi med speciale i stenalderen.

Middagsrød med skinkekød og log

Her er en god og mættende ret, der kunne tilberedes over bålet og serveres i stenalderen.

(Til 8 personer)

3 dl gruttet (grofmalet) byg
½ kg skinkekød i små tern
3 log og årstidens grøntsager
2½ l vand
salt
fedt eller smør

Logene skæres i tern og svitses sammen med kødet i lidt fedt eller smør.
2½ liter vand tilsættes og koges i cirka 45 minutter. Tilset salt og byg, og kog videre under omrøring til kødet er mørt.
Hak årstidens grønt groft. Grøntsagerne tilsættes, og middagsrøden koges op inden servering.

Karin Collstrup, Bålmad for moderne vikinger, 2009

Hvorfor kalder vi det vikingetid?

Ordet viking betegnede oprindeligt en sørover og blev blandt andet brugt i England om de skandinaver, som hærgede der for cirka 1000 år siden. Det blev også brugt om sørøvere fra andre dele af verden, for eksempel fra de baltiske lande og Nordafrika.

Skandinaverne var overlegne skibsbyggere, der rejste langt omkring. Deres succesfulde plyndrings- og opdagelsestogter gjorde dem både berømte og berygtede i store del af Europa. I 1800-tallets nationalromantiske Danmark blev ordet brugt til at betegne hele den tidlige del af middelalderen fra det 9. til det 11. århundrede. Det er derfor, at perioden betegnes vikingetid i Skandinavien, men hedder middelalder i resten af Europa. Den første gang ordet "vikingetid" blev brugt i videnskabelig sammenhæng var i J. J. A. Worsaaes værk *De Danske Kultur i Vikingetiden* fra 1873.

15 MILLIONER KR. FRA AUGUSTINUS FONDEN OG ENDNU EN BESØGSREKORD!

2016 blev et fantastisk år for Trelleborg. Augustinus Fonden støttede Ny Trelleborg Oplevelses- og Videnscenter med 15 mio. kr., og projektet kommer dermed et stort skridt nærmere det første spadestik. Med et besøgstal på 80.000 gæster blev der samtidig sat besøgsrekord for tredje år i træk!

I løbet af sæsonen fik museet besøg af 65.699 gæster. Samtidig er Trelleborg begyndt at tælle de gæster, som besøger borgen om aftenen efter museets lukketid, og det har resulteret i godt 14.000 flere gæster oveni i statistikken. Dermed kommer det samlede besøgstal op over 80.000 gæster. Museets ansatte er glade for

at have fået tal på, hvor mange der besøger vikingeborgen efter lukketid, men selv uden "aftengæsterne" har der været en fremgang på næsten 10.000 flere gæster sammenlignet med 2015, hvor besøgstallet var 56.478.

Trelleborg har siden sammenlægningen med Nationalmuseet mere end fordoblet sit besøgstal. Det skyldes en blanding af øget markedsføring, gratis adgang og styrket formidling, som giver gæsterne en endnu bedre oplevelse samt ikke mindst den opmærksomhed, som projektet Ny Trelleborg formår at skabe omkring vikingeborgen.

Trelleborg bliver opdaget

Noget gammelt og bevaringsværdigt befinder sig i de ellers så unæseelige jordvolde, og arkæologerne vender ikke mere end et par spadestik, før det går op for dem, at noget fuldkommen unikt ligger for deres fødder. Hvad der blot skulle have været en kortvarig gennemgang af fortidsmindet bliver derfor til en ni år lang arkæologisk udgravning af Danmarks første og bedst bevarede ringborg.

Et nyt kapitel i danmarkshistorien

Opdagelsen af trelleborgene ændrer synet på Harald Blåtands kongemagt og hans forsøg på at samle det danske rige. Borgene tyder nemlig på, at Harald Blåtand har behov for at beskytte landet mod en truende fjende sydfra, og at han desuden har brug for at sende et massivt signal til omverdenen om, at Danmark nu er samlet under kong Haralds herredømme. Hermed får vi alle sammen serveret et nyt kapitel i danmarkshistorien.

Stenalderspor på de åbne udgravninger

Arkæologiinteresserede besøgte Trelleborg i forbindelse med de åbne udgravninger i oktober 2016. Interessen for det arkæologiske arbejde var stor, og omtrent 70 interesserede var mødt op for at høre arkæolog Kirsten Christensen fortælle om arbejdet med udgravningerne og se fundene, der primært var stenalder- og flinteredskaber. Der var ingen fund fra vikingetiden.

Forventet åbning

Ny Trelleborg Oplevelses- og Videnscenter forventer at åbne i 2020. Der venter publikum en helt særlig sansemæssig oplevelse, når Trelleborgs glemte historier skal fortælles i den nye udstilling. Bygningen er tegnet af PLH Arkitekter. Selve arkitekturen er unik og inspireret af Danmarks eneste vikingskjold, som tilmed er fundet på Trelleborg.

Ny Trelleborg Oplevelses- og Videnscenter, tegnet af PLH Arkitekter

Ny Trelleborg bygges på stenalderbønderes affald

Af Kirsten Christensen, museumsinspektør, Museum Vestsjælland

En arkæologisk undersøgelse omkring den eksisterende museumsbygning på Trelleborg gav 5000 år gamle spor efter stenalderbønder, mens vikingetiden kun viste sig ved de moderne vikingers efterladenskaber

I oktober 2016 foretog Museum Vestsjælland en arkæologisk forundersøgelse af det areal, hvor det nye Trelleborg Oplevelses- og Videnscenter skal bygges. Vi fik en stor gravemaskine til at grave 25 søgegrøfter spredt over området. I de to meter brede grøfter fandt vi flere steder spor efter stenalderbønderne og især deres affald. De har smidt de knuste lerpotter, knoglerne fra deres middage, brugte flinteredskaber og flintaflslag fra produktionen af dem ud.

Renset dyreskind

Stenalderbønderne har formodentlig ikke boet indenfor arealet, som for 5000 år siden var præget af små forhøjninger med fugtige, sumpede områder imellem. Højningerne har været for små til, at de kunne bygge deres huse på dem. Til gengæld kunne de dumpe deres affald i de fugtige lavninger. De har nok også brugt området til jagt og fiskeri. Flere fund af flint-

skrabere viser, at de har rensset dyreskind på området. Skrabernes omhyggeligt tilhuggede og afrundede flintæg er velegnet til at fjerne hinder og rester af kød fra skindenes inderside.

Stenalderbøndernes huse

Vi fandt ikke ud af præcis, hvor stenalderbønderne har haft deres huse, men de har nok ikke ligget så langt væk, for ellers ville de ikke have smidt deres affald her. Vi ved fra andre udgravninger, at de i oldtiden ikke bar deres affald længere væk end højst nødvendigt. Et oplagt sted til langhusene er markerne nord og især øst for parkeringspladsen, hvor fladen er jævn og uden de fugtige lavninger. Måske er det også her, vi skal finde vikingernes huse, for vi ved, at de har været i området også udenfor ringborgen. Omkring år 2000 fandt en dektormand adskillige smykker fra vikingetiden på marken nord for alléen, og disse smykker er formodentlig tabt på en boplads.

Vi daterer de fleste af sporene til bondestenalderen, hvilket ikke undrer os, da der inde under ringborgen ligger en samlingsplads fra denne periode. For ikke at overse spor fra senere perioder gik vi arealet

over med detektor. Det gav fund af moderne småmønter samt kopier af smykker og mønter fra vikingetiden, som alle stammer fra Trelleborgs årlige vikingemarkeder.

Vi fik en stor gravemaskine til at grave 25 søgegrøfter spredt over området. I de to meter brede grøfter fandt vi flere steder spor efter stenalderbønderne og især deres affald

”

DE GÅDEFULDE SAMLINGSPLADSER FRA DEN YNGRE STENALDER

Af Anne-Christine Larsen, overinspektør, Trelleborg

Der er ikke kun spor fra vikingetid på Trelleborg. Der findes også spor fra yngre stenalder, der går 5000 år tilbage i tiden. Hvad kan vi læse ud af disse spor?

Allerede under udgravningerne af Trelleborg i 1934-42 blev der fundet spor fra den yngre stenalder (neolitikum). Det var store gruber og redskaber af flint - knive, bor, skrabere, sløbne økser og mejslers samt skår fra lerkar. Tolkningen af de store gruber kom først senere. Det skete under udgravninger på Trelleborg i 1979 af arkæologen Niels H. Andersen, Moesgård Museum, der tolkede anlæggene som spor efter en større samlingsplads. Senere udgravninger ved Poul Otto Nielsen, Nationalmuseet, og Niels Wickmann, Museum Vestsjælland, har også afsløret spor efter stenalderaktivitet.

Hvad var disse samlingspladser?

Udgravningerne består af en eller to parallelle rækker af grave. Flere af disse har spor efter palisader på indersiden. De fleste anlæg er fra cirka 3500 f.Kr. før vor tidsregning, og afskærer ofte spidsen af et næs fra fastlandet som ved Trelleborg. Mange er således afgrænset af vand til en eller flere sider, ved å-udløb eller i en fjord.

Anlæggene findes i områder, der har været beboet i den tidlige yngre stenalder, og de er oftest placeret mindre end fire kilometer fra kysten. Selvom de ofte kun har været brugt i kort tid, må det have krævet mange års planlægning at opføre så store, komplicerede anlæg. De blev bygget på det tidspunkt, hvor bondeerhvervet for alvor udvikledes, og hvor det derfor var nødvendigt først at få mange mennesker til at rydde store landområder med skov.

Viden om anlæggene

Vores viden om anlæggene er stadig mangelfuld, men det virker som om, de har været brugt til samlingspladser, hvor tusindvis mødtes for at deltage i ritualer eller andre aktiviteter, der styrkede det livsnødvendige sammenhold i samfundet, når kornet skulle dyrkes i jorden.

KÆMP DIG GENNEM VIKINGETIDEN

kl. 8.30-9.30
fredag 21. april
HISTORISK MORGEN

Hvis du hører til en af de morgenfriske vikingeentusiaster, kan du denne **Historiske Morgen** på Nationalmuseet høre om vikingernes kampteknik og krigsstrategier.

gernes kampteknik baseret på analyser af skjoldfund, sagalitteratur og eksperimentel-arkæologi. Museumsinspektør Jacob Nyborg Andreassen fortæller om vikingernes krigs- og erobningsstrategier.

Vi kender vikingen som danmarkshistoriens skrappeste kriger. Med sværd og skjold nedkæmper han frygtløst sine fjender og erobrer nye landområder. Fra arkæologiske fund har vi stor viden om, hvordan vikingernes våben og udrustning har set ud. Nu har helt ny forskning givet os viden om, hvordan vikingerne faktisk har brugt deres våben i kamp.

Til denne **Historiske Morgen** kan du høre arkæolog Rolf Warming fortælle om vikin-

Hør museumsinspektør, Jacob Nyborg Andreassen og arkæolog, Rolf Warming holde foredrag om vikingernes kampteknik og krigsstrategier på Nationalmuseet.

INTERNATIONALT VIKINGESAMARBEJDE

Temaet stod i udstillingens navn på seminaret den 27. - 28. september 2016, og det var en succes hos deltagerne.

Seminaret fokuserede på udstillingskoncepter, teknikker og design. De mange oplægsholdere, der bestod af 65 deltagere fra 25 forskellige museer og oplevelsescentre i hele Norden og Europa, gav spændende og udbytterige indlæg. Der var blandt andet et om Trelleborgs kommende oplevelses- og videnscenter, tegnet af PLH Arkitekter.

Med det EU-finansierede og højprofilerede vikingeprojekt, *Follow the Vikings*, kan Destination Viking Association gennemføre delprojekter på tværs af grænser og institutioner.

Projektet fokuserer på en samlet europæisk fortælling om vikingerne og rummer desuden en international branding- og marketingstrategi, en visuel identitet, en international vikingerute, marketingmateriale samt et website.

65 deltagere fra 25 forskellige museer og oplevelsescentre i hele Norden og Europa holdte oplæg om udstillingskoncepter, teknikker og design på Trelleborg

”

Trelleborg har siden 2009 været medlem af det internationale netværk, *Destination Viking Association*. Netværket har 15 partnere og 10 tilknyttede repræsentanter fra vikingernes hjemlande; Danmark, Norge, Sverige og Finland samt Isle of Man, Orkney, Shetland, England, Skotland, Irland, Island, Holland og Spanien. Netværket skal udvikle et stærkt vikingebild med høj kvalitet inden for formidling, forskning og markedsføring til glæde for turismen og til støtte for samarbejdet på tværs af grænser og institutioner.

KALENDER

8 - 16/4

Påske

HEIDRUN laver mad med vikingetidens råvarer.

VIKINGETIDENS FREMSTILLING AF TØJ OG SEJL
Ekspert fortæller om tekstiler i vikingetiden og opsætter opstadvæv i grubehuset.

Aktiviteter kl. 11-15

13/4

LYDEN AF VIKINGETIDEN
Launch af lydskjul, lyd-kulisser, mixerpult og GPS.

3 - 5/6

Pinse

Lav en hammer eller et skjold, støb i tin, mal med vikingefarver, bag fladbrød, se våbendemonstration og træn som en kriger.

Mød de døde på Trelleborg, og hør vølven fortælle.

Aktiviteter kl. 11-15

23/6

SANKTHANSAFTEN
Aftenåbent på museet og rock på Borgen.

Kl. 18-23

24/6 - 27/8

Sommerferie

Mal dit eget skjold, lav et vikingesmykke, skyd med langbue, rist runer, lav dit eget sværd og bag lækre fladbrød.

Aktiviteter kl. 10-16

15 - 23/7

VIKINGEFESTIVAL
Se program på hjemmeside.

23 - 24/9

SMEDETRÆF
Smed din egen vikingekniv.

Aktiviteter kl. 11-15.

29/9

SANKT MICHAELS NAT
Mød vikinger i Slagelse.

Kl. 18-20.30

HELE SÆSONEN

Laugsdag

Mød vikingerne, og hør om deres håndværk.

Kl. 10-15 i Slagelse

April 1/4, 15/4, 16/4 Maj 6/5, 20/5
Juni 3/6, 17/6 Juli 1/7 August 5/8,
19/8 September 2/9, 16/9
Oktober 7/10, 14/10

Der er gratis adgang på museet dog ikke i uge 29 til Vikingefestival.
Til prøv-selv aktiviteter købes "aktivitetsmønter".
For yderligere info og tilmeldinger: www.vikingeborgen-trelleborg.dk